

Covid-19'un Cinsiyetler Arası Asimetrik Maliyeti - Seda Demiralp



2020 yılının başından beri konuştuğumuz konuların en başında Covid-19'a karşı verdiğimiz sağlık mücadelesi ve bu sürecin hayatımızın çeşitli alanlarına düşen maliyeti geliyor. Bu maliyet hesaplarında sıklıkla konuşulanların başında üretimin yavaşlaması, tüketimin azalması, eğitimin sekteye uğraması gibi konular geldi. Daha keskin bakışlı olanlarımız bu maliyet hesaplarının bir adım ötesiyle de ilgilendi ve söz konusu maliyetlerin toplumun değişik kesimleri arasında nasıl dağıldığına da baktı. Bu vesileyle anlamlı toplumsal analizler ortaya çıktı. Bir başka deyişle, Covid-19 pandemisi toplumlara ayna tuttu.

İşte bu süreçte görmezden gelemeyeceğimiz bir gerçek de Covid-19'a verdiğimiz mücadelenin cinsiyetler arası asimetrik maliyetidir. Covid'in hayatı genel anlamda yavaşlattığı düşünülse de gerçek şu ki, kadınlar kendilerini bu süreçte yepyeni bir maratonda buldu. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (*UN Women*)'nin tespitlerine göre Covid-19 mevcut kadın-erkek eşitsizliğini derinleştirmek suretiyle kadınlara erkeklerden daha ağır bir yük [yükledi](#). Sağlık, lojistik gibi alanlarda iş yükü nasıl arttıysa hane içi işlerde de kadınlara düşen yük orantısız artış gösterdi. Üstelik bu, yalnız toplumun muhafazakar kesimlerinde değil eğitimli, beyaz yaka çalışanların hanelerinde de böyle oldu. İş kayıpları, toplumun en kırılgan kesimleriyle birlikte kadınları da görece daha fazla etkiledi.

Kadınların yükü nasıl arttı? Birincisi, sosyal mesafe kuralları neticesinde evlerde yardımcı desteğinin büyük ölçüde son bulması, ikincisi çocukların eğitimlerinin okuldan eve taşınması bu süreçteki önemli etkenler oldu. Eve gelmeyen yardımcıların rutin iş yükleri orantısız şekilde kadın aile bireylerine yüklenirken, evden eğitimlerini sürdüren küçük çocukların meşakkatli eğitim planlamalarının yükü de büyük ölçüde kadınların üzerinde kaldı. Veli whatsapp grupları hiç olmadıkları kadar aktif halde geldi; sabahtan akşama kadar hangi canlı ders ne zaman başlayacak, bunlar için hangi uygulama indirilecek, hangi çıktılar alınacak, evdeki mevcut malzemeyle ödevler nasıl tamamlanabilecek, ders aralarında çocuklar ekrandan uzak tutularak nasıl oyalanacak, hiç olmadığı kadar işlek hale gelmiş mutfaklarda üç öğün ne yemekler hazırlanacak, dışardan gelen yiyecekler hangi yöntemlerle dezenfekte edilecek, bulunamayan maskelere muadil evlerde nasıl maske dikilecek, ve tüm bunlara ek, eğer söz konusu olan çalışan kadınlarsa bir yandan da uzaktan çalışma koşulları minimum aksama ile nasıl sürdürülecek vs. gibi konular kadınların gündemini doldurdu. Özetle, genç, yaşlı, yoksul,

zengin, kadınlar pandemi ortaya çıktığından beri hiç durmadan çalıştı ve halkın bir kısmı yavaşlık ve yetersiz uyarandan şikayet ederken, kadınlar, özellikle çocuklu ve çalışan kadınlar bambaşka bir gerçeklik yaşadılar. En kötüsünü de şiddet mağduru kadınlar yaşadı. Mecburi karantina uygulamaları kadınların şiddet failleriyle uzun saatler dört duvar arasında kalmasına sebep oldu, kaçma ve yardıma erişme olanaklarını kısıtladı. Bu anlamda aile içi şiddet bir nevi “Pandemi içinde pandemi” ye [dönüştü](#).

Covid-19’un cinsiyetler arası asimetric maliyeti dünya çapında gözlemlenirken, halihazırda eşitsizliğin daha yüksek olduğu toplumlarda uçurum büsbütün derinleşti.

Covid-19’un cinsiyetler arası asimetric maliyeti dünya çapında gözlemlenirken, halihazırda eşitsizliğin daha yüksek olduğu toplumlarda uçurum büsbütün derinleşti. Türkiye de bu eşitsizliğin ileri seviyede geliştiği ülkelerden biri oldu. Covid pandemisi gösterdi ki toplumsal cinsiyet dengesi konusunda düşündüğümüzden çok daha gerideyiz. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi’nin Kalaylıoğlu tarafından yürütülen ve Türkiye’den 1500 katılımcıyla yapılan çalışması kadın erkek eşitsizliğini çarpıcı olarak ortaya koymakta. Bu çalışmaya göre, kadın çalışanların iş kaybı erkeklere göre %32 (bu rakam işveren kadın ve erkekler arasında %100’e çıkıyor), ücretsiz izne çıkma oranı %42 daha fazla artmış. Ev içi sorumluluklara gelince kadınlara düşen temizlik ve ev bakımı yükü erkeklere göre %65, yemek ile ilgili işler ise %150 daha fazla [artmış](#). En ağır tablo ise Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu tarafından çizilmekte. Platformun sayfasında verilen aylık verilere baktığımızda, basit bir hesapla pandeminin Türkiye’de baş gösterdiği Mart ayıyla Ağustos ayı arasında kadın cinayetlerinin %30’dan fazla arttığını [görebiliyoruz](#).

Peki ama bu tablo nasıl oldu? Türk toplumu olarak, hiç değilse eğitimli orta sınıf hanelerinde, cinsiyet eşitliği konusunda bir dengeye ulaşmamış mıydık? Birden kendimizi böyle eşitsiz bir durum içinde nasıl bulduk? Evlere yani mahremimize kapandığımız şu günlerde “mahrem olan siyasaldır” sözü hiç olmadığı kadar anlamlı. Çünkü mahremlerimiz, tesadüfi olamayacak kadar benziyor birbirine.

Benziyor, çünkü aynı güç ilişkileri, yani aynı siyasi tablo şekillendiriyor mahremlerimizi. Kişisel hikayeler benzersizdir, siyasi hikayelerimiz ise birbirimizinkine benzer, çünkü aynı güç ilişkileri tarafından şekillenirler. Covid-19 günlerinde evlerimiz de aynı. Nasıl mı? Şöyle.

Türkiye’de cinsiyetler eşitliği mücadelesi Batı seviyesinde bir zafer kazanmaksızın dengeye oturdu. Nasıl bir dengeydi bu? Orta sınıf ailelerin çoğunda evlerde gündüzlü veya yatılı yardımcılar çalıştığı, çocukların tüm gün -muhtemelen özel-okullarda olup okul sonrası da ya yardımcılarla ya da yardımcılarının üstlendiği yük sayesinde boş vakti kalan annelerin gözetiminde olduğu, ev halkının erkek bireylerinin ev işi veya çocuk bakımı konusunda daha az sorumluluk üstlendiği bir aile düzeninde “huzur” bulundu. Batı’daki hemcinslerine oranla ucuz işgücü erişimi sayesinde yardım alabilme imkanı bulan pek çok beyaz yakalı kadın birey, aile üyeleri, yöneticileri veya hükümetlerle “eşit hak ve imkanlar” prensibi için çatışmaya devam etmektense uzlaşmayı seçtiler. Böylece cinsiyet eşitsizliği prensipte değişmeksizin pragmatik olarak çözümlenerek bir denge sağlanmış oldu. İşte kadınlar bu “Koronalı günlerde” bu uzlaşının maliyetini yükleniyor.

Peki pandeminin bu dengeyi bozma ihtimali var mı? Ekonomiden psikolojiye, sosyolojiden siyaset bilimine, pandeminin uzun vadeli sosyal etkilerinin ne olabileceği her gün konuşuluyor. Cinsiyetler dengesi açısından bu sorunun cevabı, pandemi sürecinin ne kadar süreceğinde gizli. Eğer görece kısa sürerse, kadın erkek rolleri gibi köklü bir konuda çok fazla değişiklik göremeyebiliriz. Geçici bozulan denge, yavaş yavaş, ucuz kadın işgücüne erişimin tekrar sağlanmasıyla tahsis edilecektir. Fakat pandemi düşünüldüğü kadar uzun sürer, yeni normal kalıcı olursa o zaman bu dışsal şokun cinsiyetler ilişkisine nihayet etki etmesini ve söz konusu dengenin bozulmasını bekleyebiliriz. Uzun vadede, eşit haklara değilse de (neredeyse) eşit konfora alışmış kadınlar bu kazanımlarından vazgeçmek istemeyecekler ve eninde sonunda mücadeleye cesaret edecekler, daha doğrusu bunu kaçınılmaz göreceklerdir. Bu ikilem şüphesiz cinsiyetler siyasetiyle sınırlı değildir. Bireylerin haklarıyla konforları arasında seçim yapmaları gerektiğinde konforlarını seçtiği durumlar pek çoktur. Nitekim, otoriter dengeler çoğunlukla böyle kurulur. Ama konfor kaybedilirse o zaman haklar için mücadele göze alınır. Bu anlamda sosyal teoriler konforumuzu kaybetmemize yol açan dış şokların ve krizlerin ironik bir biçimde olumlu değişimlere vesile olabildiğinin altını çizerler.

Çünkü konfor alanımızdan çıkıp gelişme kaydetmek bazen ancak böyle mümkün olur.

Öte yandan, kadın erkek eşitsizliğini gidermeyi tümüyle kadınların vereceği mücadeleye bağlamak hem adil olmayacak hem de kısa vadede, özellikle pandemi gibi bir kriz döneminde kadınlar açısından göze alamayacağımız kayıplar doğuracaktır. World Economic Forum (WEF) pandemi döneminde kadınların korunmasına yönelik bir “Eylem Planı” alınan ve alınmayan ülkelerin pandemi sonrası çok farklı tablolarla karşılaşacağını verilerle ortaya [koymuştur](#). Bu sebeple Birleşmiş Milletler Kadın Birimi ve Uluslararası Çalışma Örgütü gibi, WEF de, devletleri, devletlerarası kuruluşları ve sivil toplum örgütlerini pandemi sürecinde acilen kadın sorunsalıyla ilgilenmeye davet etmektedir. Kadın istihdamının korunması ve desteklenmesi, ev içi emeğin kadın ve erkek arası eşit bölüşümünün çeşitli iletişim kampanyalarıyla teşvik edilmesi ve şüphesiz kadına yönelik şiddetle çok daha kararlılıkla, kayıtsız ve şartsız mücadele edilmesi, bugün pandemiyle mücadele kadar elzemdir.



Doç.Dr. Seda Demiralp, Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde siyaset bilimi alanında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları demokratikleşme, devlet-iş dünyası ilişkileri, ve Ortadoğu siyaseti alanlarında

yoğunlaşmaktadır. *Comparative Politics, Third World Quarterly, Middle East Journal, Middle Eastern Studies, New Perspectives on Turkey, ve Turkish Studies* gibi pek çok dergide yayınları bulunmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Seda Demiralp, "Covid-19'un Cinsiyetler Arası Asimetrik Maliyeti", *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 2 Aralık 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/12/02/covid-19'un-cinsiyetler-arasi-asimetrik-maliyeti>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UIK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.